

BURDUR ŞEHİR MERKEZİNDEKİ CAMİ MİHRAPLARI

MOSQUE MIHRAPS IN THE CENTER OF BURDUR

Düriye BEYAZ*

Mustafa BEYAZIT**

ÖZ

Akdeniz Bölgesi, Göller Yöresi'nde yer alan Burdur'da ilk Türk İslam yerleşimi XI. yüzyılda başlamış olup bölgede Anadolu Selçuklu Devleti, Hamidoğulları, Osmanlı Devleti hakimiyetini sürdürmüştür. Burdur, Osmanlı Dönemi'nde 1923'e kadar Konya vilayetine bağlı nahiye iken 1923'te Cumhuriyet'in ilanıyla il olmuştur.

Türk İslam döneminde Burdur'da pek çok eser inşa edilmiş ancak 1914 yılında meydana gelen deprem nedeniyle yapılar zarar görmüştür. Deprem sonrası I. Dünya Savaşı'nın devam etmesine rağmen şehir merkezinde hasarlı yapıların ileri gelenler ve halk tarafından yeniden onarılması hem savaşın hem de depremin yaralarını sarmak anlamında önemli bir yere sahiptir. Bu süreçte Burdur il merkezinde onarımı yapılan camilerin mihrapları ise çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. İslâm sanatı içerisindeki gelişimi uzun bir döneme yayılan mihrap, her dönemin sanat ve üslup anlayışını yansıtacak şekilde zaman içerisinde değişip gelişerek, dini mimarinin en önemli elemanı haline gelmiştir.

Mihraplar inşa edildikleri dönemin form, üslup ve süsleme anlayışını yansıtacak biçimde kronolojik olarak ele alınmıştır. Mihrapların özellikleri, malzemesi ve süslemeleri tek tek değerlendirilmiş, benzer mihraplarla karşılaştırılarak şehir, bölge ve Türk mimarisine katkıları üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Burdur il merkezinde ele alınan on üç mihrap ise bu değişim ve gelişimin gösterildiği örneklerdendir.

Anahtar Kelimeler: *Burdur, Dini Mimari, Cami, Mihrap, Süsleme.*

ABSTRACT

Located in the Lake District of the Mediterranean Region, Burdur encompasses a rich historical background in which the settlement itself can be dated back to the Neolithic Age. The first Turkish-Islamic settlement in Burdur started with the Anatolian Seljuk State in the 11th century. With the disintegration of the Seljuk State in Anatolia, the Hamid Beylik (Principality) was active in the area until the second half of the 14th century. The region's sovereignty under the Ottoman State commenced during the reign of Murad I.

* Uzman Sanat Tarihiçisi, Pamukkale Üniv., İnsan ve Toplum Bilimleri Fak., Sanat Tarihi Böl., Denizli. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9997-5542> ♦ E-mail: duriyebeyaz35@gmail.com

** Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fak., Sanat Tarihi Bölümü, Denizli. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0684-2383> ♦ E-mail: hacivaz@gmail.com

While Burdur was attached to the Hamid Sanjak according to the 15th and 16th century Cadastral (Tahrir) Record Books during the Ottoman Period, a sanjak had been established centered in Burdur in the 19th century which, until 1923, was bound to the province of Konya. With the proclamation of the Republic, Burdur became a province.

Many structures were constructed in the city center of Burdur during the Turkish-Islamic period, however, most of these buildings had been even out demolished due to the earthquake that occurred in 1914. Amongst these structures, the only building that survived to the present without suffering any damage during the earthquake is the Saden Mosque which was constructed in the years 1861 and 1862. After the earthquake, the efforts of the people and notables of the city to reconstruct the damaged buildings in the city center until the first half of the 20th century despite the on-going World War I have an important place in terms of healing wounds created both by the war and the earthquake. The mihrabs (niches) of Gazi (Ghazi) Mosque, Şeyh (Sheikh) Sinan Mosque, Hacı (Haji) Mahmut Mosque, Hacı (Haji) Abdullah Mosque, Great (Ulu) Mosque, Hecin Dede Mosque, Necatibey Mosque, Eski-Yeni (Old New) Mosque, Mustafa Hoca (Hodja) Mosque, Recep Mosque and Taşdemir Mosque that underwent repairs in Burdur city center (excluding Saden Mosque) during this period constitute the subject of the article. As a result of the literature review of these mihrabs, no periodic publication was found within the field of Art History. During the field studies, the measurements of the thirteen mihrabs were acquired as well as photographed, sketched and described.

Mihrabs, whose development in Islamic art spans over a long period of time, have developed and changed over time reflecting the understanding of art and style of every period and thus have become one of the most important elements of religious architecture exposing the economy, fashion, preference and the desire of the patron of the era.

The thirteen mosque mihrabs located in the city center of Burdur have been studied chronologically in a way that would reflect the understanding of form, style and decoration of the period in which they were built. The iconographies of the floral motifs, S-C curve branches, large acanthus leaves, curtain and oil lamp motifs that appear in the mihrabs are also attempted to be explained. The mihrabs examined in the study reflect the form and decoration that are encountered both in those of the late Ottoman era and early years of the Republic. Moreover, the mihrabs have been compared with similar work and thus their contributions to the city, region and Turkish architecture have been tried to be elaborated on. The thirteen mihrabs undertaken in the Burdur city center are examples that demonstrate this change and progress.

Keywords: *Burdur, Religious Architecture, Mosque, Mihrab/Niche, Decoration.*

Giriş

Akdeniz Bölgesi, Göller Yöresi'nde yer alan tarihi Neolitik Çağ'a kadar inen Burdur'da Türk yerleşmesi ilk olarak Anadolu Selçuklu Devleti'nde görülmüştür. Daha sonra Hamidoğulları Beyliği, Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet Dönemi'nde de imar faaliyetleri devam etmiştir. 1914 yılında Burdur şehir merkezinde meydana gelen deprem sırasında bu döneme kadar inşa edilen pek çok yapı zarar görmüştür. Zarar gören eserler, 1915 yılından itibaren I. Dünya Savaşı'nın devam ettiği sıralarda Burdur Vakıfları, şehrin ileri gelenleri ve halk tarafından yeniden inşa edilmiştir. Binaların, Cumhuriyet'in ilanından sonra VGM aracılığı ile onarımları gerçekleştirilmeye devam edilmiştir.

Burdur merkezde 2019 yılında yapılan alan çalışmaları neticesinde on üç cami tespit edilmiştir¹ (Fot. 1). Tespit edilen ve haklarında herhangi bir çalışma bulunmayan camilerin mihrapları ise çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Alan çalışması esnasında mihrapların ölçüleri alınmış, fotoğraflama işlemleri, çizimleri ve tanımlamaları yapılmıştır. Mihrapların tanımlaması tepelik, çerçeve, alınlık, köşelik, kavsara, niş ve oturtmalık şeklinde yukarıdan aşağıya doğru anlatılmıştır.

Fot. 1: Burdur İl Merkezindeki Camilerin Gösterildiği Google Earth Uydu Haritası (23.01.2021)

1 Makale, 2020 Eylül ayında tamamlanan “Burdur Şehir Merkezinde Yer Alan Camiler” adlı yüksek lisans tezinden yola çıkarak hazırlanmış ve Pamukkale Üniversitesi BAP Koordinatörlüğü tarafından SOBE2019008 numaralı tez projesiyle desteklenmiştir. Teşekkür ederiz.

Mihrap, ibadet mekânlarının kible duvarında yer alan imamın cemaat önünde durarak namaz kıldırması için ayrılmış bölüme denilmektedir². İslamiyetin ilk yıllarında güney (kible), renkli bir çizgi, levha ve kütük parçası ile gösterilirken, 8. yüzyıldan itibaren Emevi yapılarında kible duvarına yerleştirilen niş şeklinde yapılmaya başlanmıştır³. Emevilerden sonraki dönemlerde mihraplar, malzeme, plân ve süsleme açısından İslam devletlerinin bulunduğu coğrafyanın etkilerini yansıtmıştır. Anadolu’da ise mihraplar, özellikle Selçuklu Dönemi’nde yapıların boyut ve mimari özellikleri ile orantılı olarak yapılmıştır⁴. Taş, çini mozaik ve alçı malzemeli mihrapların yüzeylerinde genellikle oyma tekniğiyle geometrik ve bitkisel süslemeler yer almaktadır⁵. Beylikler ve Osmanlı’nın erken dönemlerinde mihraplarda Anadolu Selçuklu etkileri görülürken, klasik döneme doğru mermer malzeme kullanımı ve renkli sır tekniğinin ön plâna çıktığından çini motifleriyle bezenmiş mihraplar karşımıza çıkmaktadır⁶. 18. yüzyılın başlarına kadar mihraplar klasik tarzda yapılırken, ekonomik sebepler ve batılılaşmanın etkileriyle Lale Devri’yle beraber istiridye kabuğu, “S”-“C” kıvrım dallar, perde motifi, iri akant yaprakları gibi batılı etkiler görülmektedir⁷. 19. yüzyılda karşımıza çıkan Ampir üslubunun etkisiyle beraber mihraplar, 18. yüzyıla nazaran daha sade süsleme anlayışıyla yapılmaya başlamıştır⁸.

Çalışmanın konusunu oluşturan Burdur şehir merkezindeki mihraplar inşa edildikleri dönemin form, üslup ve süsleme anlayışını yansıtacak biçimde ele alınmıştır. Çizimleri yapılan mihraplar kronolojik bir şekilde formları, özellikleri, süslemeleri ve malzemesi bakımından tek tek değerlendirilmiştir. Mihraplarla ilgili daha önce yapılan yayınlar dikkate alınarak dıştan içe doğru tanıtılmıştır. İncelenen mihraplar öncelikle kendi içerisinde daha sonra form, bezeme anlayışı, yazı ve malzeme bakımından benzer örneklerle karşılaştırılarak şehir, bölge ve Türk mimarisine katkıları üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

1. Saden Camii Mihrabı

Değirmenler Mahallesi Saden Sokak’ta yer alan Saden Cami, inşa kitabesine göre H. Safer 1278 / M. Temmuz-Ağustos 1861-1862 yılında hayriye tüccarı Hacı İsmail Ağa tarafından yaptırılmıştır⁹. Yapı, dikdörtgen plânlı olup kuzeyinde üç bölümlü son cemaat yeri bulunmaktadır. Son cemaat yerindeki ahşap kapı açıklığından üç sahnalı

2 Arseven 1966, 1347; Ödekan 1997, 1244.

3 Diez-Aslanapa 1960, 295; Bakırer 2000, 1; Bozkurt 2014, 193.

4 Erzincan 2005, 30.

5 Konya Sırçalı Medrese mescid mihrabı, Konya Sahip Ata Cami mihrabı örnek verilebilir. Bilgi için bk., Aslanapa 1989, 130-134.

6 Bursa Yeşil Cami mihrabı, Edirne Muradiye Cami mihrabı için bk., Aslanapa 1989, 322-323.

7 Ödekan 1997, 1244.

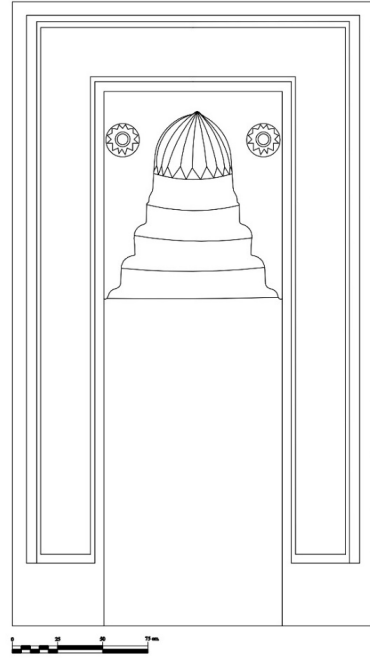
8 Erzincan 2005, 7.

9 Yapı, 1914 yılında meydana gelen deprem sırasında zarar görmemiştir.

harim mekânına ulaşılmaktadır. Mekânın güney (kible) duvarı aksında mihrap yer almaktadır¹⁰.

Düsey dikdörtgen formlu 3.50 x 2.00 m ölçülerindeki mihrabın nişi yedi köşeli olup 1.80 m. yüksekliğindedir (Fot. 2/Çiz. 1). Mihrap çerçevesi, ters “U” şeklindeki 0.30 m. genişliğindeki yazı bordürüyle çevrelenmiştir. Bordür yüzeyinde Ayet-el Kürsi¹¹ yazmaktadır. Köşeliklerde iç içe geçmiş iki daireden merkezdekinin etrafında uçları sivri gelecek şekilde içbükey ve dışbükey kavislerden oluşan rozetler bulunmaktadır. Kavsarada beş sıra mukarnas dolgu yer almaktadır. İlk sırada mukarnas tepeliğine, dört sıra mukarnasa yer verilmiştir.

Taştan yapılan mihrabın kavsara yüzeyindeki süslemeler kabartma tekniğinde işlenmiştir.

Fot. 2, Çiz. 1: Saden Camii Mihrabı ve Cephe Çizimi

10 Beyaz 2020, 14.

11 Bakara 3/255.

2. Gazi Camii Mihrabı

Çeşmedamı Mahallesi, Gazi Caddesi'nde bulunan eser, depremde yıkıldıktan sonra 1916 yılında dikdörtgen plânlı olarak yeniden inşa edilmiştir¹². Yapının kuzeybatısında tek şerefeli minaresi bulunmaktadır. Kıırma çatılı caminin harim mekânına kuzeydeki kapı açıklığından ulaşılır¹³.

Harimin kible duvar aksında 3.25.x 2.35 m ebatlarında düşey dikdörtgen formlu mihrap yer alır. Mihrap, beden duvarından 0.24 m harime doğru taşıntı yapmaktadır (Fot. 3/Çiz. 2). Mihrap nişi yarım daire plâna sahiptir. Mihrabın üçgen tepeliğinin yüzeyinde siyah zemin üzerine altın yaldız renkli “Maşallah” yazılıdır. Tepeliğin üst bölümünde alem yer almaktadır. Mihrap, doğusunda ve batısında birer pilastrla sınırlandırılmıştır. Pilastrların¹⁴ başlıkları akantus yapraklarından oluşturulmuştur. Dikdörtgen formlu alınlık yüzeyinde Al-i İmran Suresi'nin 39. ayeti¹⁵ yazılı olup, her iki yanında çiçek motiflerine yer verilmiştir. Köşelik ve niş tek sıra silmeyle kuşatılmıştır. Üçgen köşeliklerin yüzeyinde altı kollu yıldız motifi ile köşeliklerin ortasında beş yapraklı çiçek motifi bulunmaktadır. Kavsara yüzeyinde vazodan çıkan yaprak motifleri üzerinde çiçek motifleri mevcuttur. Vazonun altında ters yaprak motifinden her iki yana çıkan kıvrım dalların “C” yapan uç kısımlarında sekiz yapraklı çiçek motifi vardır.

Alçı malzemeli mihrabın alınlık, niş köşelikleri ve kavsara yüzeyindeki süslemeleri kalıplama, kabartma ve aplike tekniğinde yapılmıştır.

Fot. 3,
Çiz. 2:
Gazi Camii Mihrabı ve
Cephe Çizimi

12 Burdur Valiliği 1955, 101.

13 Beyaz 2020, 31.

14 Yazımı için bk. Ürer 2018, 135.

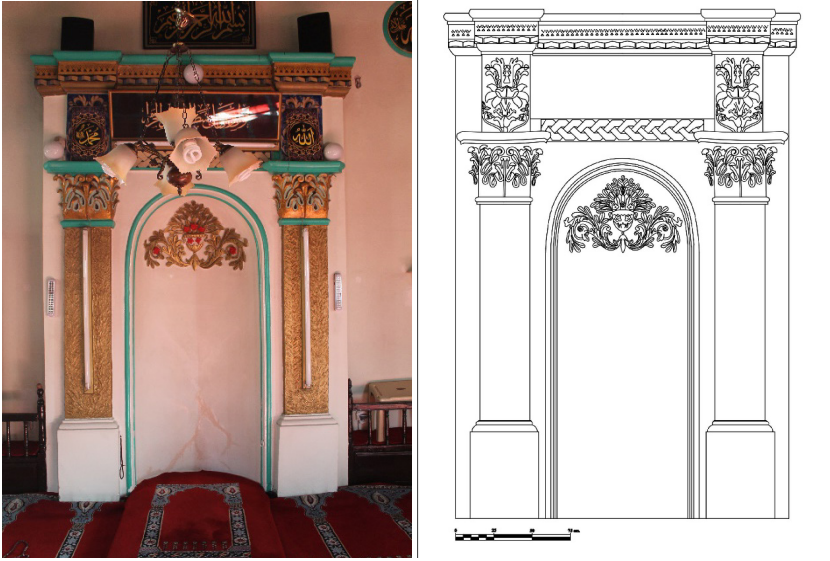
15 “Zekeriya mabedde namaz kılarken melekler ona: “Allah sana, Allah’dan bir kelimeyi doğrulayıcı, efendi, nefesine hakim ve iyilerden bir peygamber olarak Yahya’yı müjdeler.” diye ündüler.” Al-i İmran 3/39.

3. Şeyh Sinan Camii Mihrabı

Sinan Mahallesi, Olukaltı Caddesi, Bülbül Sokak'ta yer alan caminin inşa ve banisi hakkında bilgi veren kitabesi bulunmamaktadır. Fakat caminin 1776 yılında¹⁶ Çelik Mehmet Paşa tarafından yaptırıldığı bilinmektedir¹⁷. Depremde yıkıldıktan sonra 1916 yılında dikdörtgen plânlı olarak yeniden inşa edilmiştir¹⁸.

Harim güney duvarı aksındaki mihrap, 3.40.x 2.18 m ebatlarında olup düşey dikdörtgen formudur. Mihrap, duvardan 0.27 m. ileriye taşını yapmaktadır (Fot. 4 /Çiz. 3). Mihrap çerçevesi akantus yapraklarından oluşturulmuş pilastrlarla sınırlandırılmıştır. Alınlık yüzeyi iki bölüme ayrılmış olup ilk bölümünde zencerek motifi¹⁹, yan yüzeylerde simetrik olarak yapılmış stilize edilmiş bitkisel bezemeler bulunmaktadır. İkinci kısımda ise baskı tekniğiyle sanki mukarnas dizisi varmış gibi bir süslemeye yer verilmiştir. Kavsara yüzeyinde, üzerinde çiçek motifleri bulunan vazodan çıkan yapraklar ve çiçek motifleri mevcuttur. Vazonun hemen altında ters yaprak motifinden her iki yana çıkan yaprak motifleri ile yedi yapraklı çiçek motifleri bulunmaktadır.

Alçı mihrabın kavsara yüzeyindeki bezemeler kalıplama ve applike tekniğinde işlenmiştir.

Fot. 4, Çiz. 3: Şeyh Sinan Camii Mihrabı ve Cephe Çizimi

16 Bazı kaynaklarda yapının 1850-1890 yılları arasında inşa edildiği yazmaktadır. Bk., Burdur Valiliği 2007, 157.

17 Anonim 1993, 60.

18 Burdur Valiliği 1955, 96.

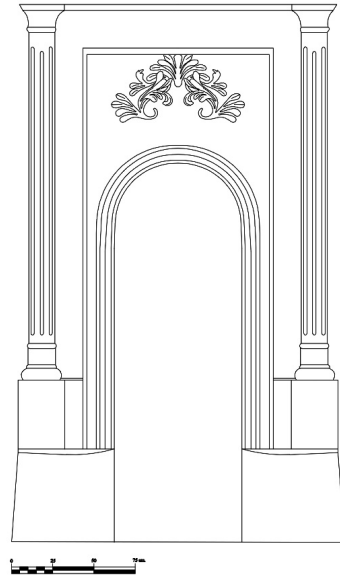
19 Zencerek motifinin üzerinde günümüzde yüzeyinde ayetlerin yazılı olduğu hazır çerçevelerle kapatılmıştır.

4. Selimoğlu Camii Mihrabı

Yenice Mahallesi, Şehit Mükerrerem Sokak'ta, bulunan caminin inşası ve banisi hakkında bilgi veren herhangi kitabe ya da belge bulunmamaktadır. 1914 yılındaki depremden sonra 1916-1917 yıllarında dikdörtgen plânlı olarak yeniden inşa edilmiştir²⁰.

Mihrap, 3.25 x 2.10 m ölçülerinde harim güney duvarı aksında yer almaktadır (Fot. 5/Çiz. 4). Düşey dikdörtgen formlu mihrap, yüzeyinde üç sıra silmeler bulunan pilastrlarla sınırlandırılmıştır. Mihrap çerçevesi, yüzeyinde Ayet-el Kürsi yazılı olan ters “U” şeklindeki yazı bordürüyle çevrelenmiştir. Alınlık yüzeyinde simetrik olarak yapılmış yaprak motifleri ile motiflerin uç kısımlarında “C” kıvrımlara yer verilmiştir. Bezemenin hemen altında ise metal pano yüzeyinde Al-i İmran Suresi'nin 37. ayeti²¹ mevcuttur. Niş, iki sıra silme ile kuşatılmış olup yarım daire plânlıdır. Mihrap 0.50 x 0.60 m ölçülerinde bir seki üzerine oturtulmuştur.

Alçı malzemeli mihrabın alınlık yüzeyindeki bezemeleri kalıplama ve applike tekniğinde işlenmiştir.

Fot. 5, Çiz. 4: Selimoğlu Camii Mihrabı ve Cephe Çizimi

20 Beyaz, 2020, 46.

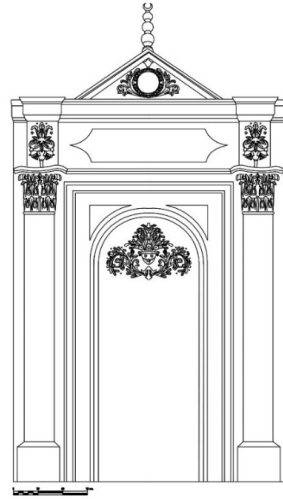
21 “Bunu üzerine Rabbi, onu hoşnutlukla kabul buyurdu, onu güzel bir biçimde yetiştirdi ve Zekeriyya'nın himayesine verdi. Zekeriyya, onun yanına mihraba her girdikçe yeni bir yiyecek bulur ve: “Ey Meryem, bu sana nereden?” derdi. O da: “Allah tarafından” derdi. Şüphe yok ki, Allah dilediğine sayısız rızık verir.” Al-i İmran 3/37.

5. Hacı Mahmut Camii Mihrabı

Özgür Mahallesi Gazi Caddesi'ndeki Hacı Mahmut Cami'nin inşa kitabesi bulunmamaktadır²². 1914 yılındaki Burdur depreminde zarar gördükten sonra 1917 yılında yeniden inşa edilmiştir²³. Arazinin eğimine göre iki katlı olarak yapılan eser, dikdörtgen bir plâna sahiptir. Yapının harim mekânına kuzeydeki ayakkabılık bölümünde yer alan çift kanatlı ahşap kapıdan ulaşılmaktadır²⁴.

Harim güney duvarındaki mihrap, 5.00 x 2.76 m ölçülerinde olup düşey dikdörtgen formudur. Mihrap, duvardan 0.27 m ileriye taşınmıştır. Mihrap nişi 0.98 m genişliğinde yarım daire plânlıdır (Fot. 6/Çiz. 5). Mihrabın üçgen formu taç kısmının merkezinde dairenin altından iki yana çıkan kıvrım dallar ve çiçek motifleri mevcuttur. Dairenin üst kısmında ise yaprak motifi bulunmaktadır. Taç bir alemlle nihayetlendirilmiştir. Mihrap çerçevesi, doğu ve batısında birer pilastarla sınırlandırılmıştır. Alınlığında köşeleri içbükey formu dikdörtgen pano yüzeyinde Al-i İmran Suresi'nin 37. ayetine yer verilmiştir. Panonun her iki yanında ise simetrik olarak yapılmış, stilize edilmiş bitkisel motif ve üzüm salkımları mevcuttur. Mihrapta niş üç sıra silmeyle kuşatılmıştır. Üçgen köşeliklerin yüzeyi boş bırakılmıştır. Kavsara yüzeyinde ise vazodan çıkan yaprak ve çiçek motifleri yer almaktadır.

Mihrap, alçı malzemeli olup, üçgen alınlık, taç ve kavsara yüzeyindeki bezemeler kalıplama ve aplike tekniğinde yapılmıştır.

Fot. 6, Çiz. 5: Hacı Mahmut Camii Mihrabı ve Cephe Çizimi

22 Caminin kuzeybatı köşesinde yer alan minare kaidesinde 1892 yılında Hacı Mahmut Vakfı tarafından inşa edildiği yazmaktadır.

23 Burdur Valiliği 1955, 100.

24 Beyaz, 2020, 73.

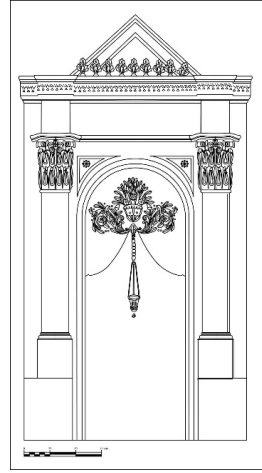
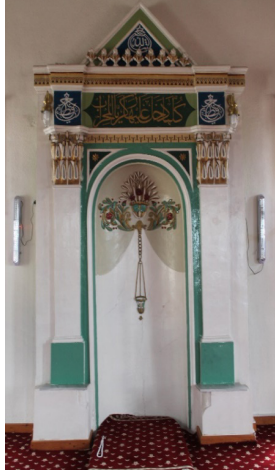
6. Hacı Abdullah Camii Mihrabı

Cami, Değirmenler Mahallesi Divanbaba Caddesi'nde yer almaktadır. İlk inşaa tarihi ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmayan yapı²⁵, 1919 yılında yeniden düzenlenmiştir²⁶. Kareye yakın dikdörtgen plânlı olan eserin doğu cephesinde, bir bölümü yapı bünyesine dâhil edilmiş, tek şerefeli minaresi mevcuttur. Caminin kuzeyindeki ahşap direklerle desteklenen son cemaat yerinden harim mekânına ulaşılmaktadır²⁷.

İbadet mekânının güney duvarı aksındaki alçı mihrap, 4.10 x 2.26 m ebatlarındadır (Fot. 7/Çiz. 6). Niş ise 2.63 x 97 m. ebatlarında yarım daire plânlıdır. Mihrap, yüzeyinde “Maşallah” yazılı iç içe geçmiş üçgen tepelikle sonlandırılmıştır. Tepeliğin ön yüzeyinde dokuz adet akantus yaprak dizisine yer verilmiştir. Mihrap, pilastrlarla sınırlandırılmıştır. Pilastrların başlıkları akantus yapraklarından oluşturulmuştur. Alınlığın merkezinde yüzeyinde Al-i İmran Suresi'nin 37. ayeti köşeleri içbükey formulu dikdörtgen pano yer almaktadır. Panonun her iki yanında ise “Ya Hafız” yazılıdır. Alınlığın üst kısmında yüzeyinde baskı tekniğiyle sanki mukarnas dizisi varmış gibi bir süslemeye yer verilmiştir. Mihrabın üçgen köşeliklerinde siyah zemin üzerine sekiz kollu yıldız motifi mevcuttur. Kavsara yüzeyinde simetrik olarak yapılmış bitkisel süslemeler, perde motifi ve yaprak motifinden aşağı sarkıtılan kandil motifi vardır. Mihrap, dikdörtgen bir seki üzerine oturtulmuştur.

Alçı malzemeli mihrabın kavsara, köşelik, pilastr başlıkları ve tepeliğin ön yüzeyinde bulunan bezemeleri kalıplama ve aplike tekniğinde işlenmiştir.

Fot. 7, Çiz. 6: Hacı Abdullah Camii Mihrabı ve Cephe Çizimi

25 Günümüzde kitabesi olmayan yapının minaredeki yazıtına göre 1775 yılında Tilorizade Hacı Süleyman tarafından yaptırıldığı belirtilmektedir. Ayrıca minare kaidesinin doğu yüzeyinde 1885, batısında H. 1189 / M. 1775-1776 tarihi ile “Maşallah” yazısı yer almaktadır. Bk., Anonim 1993, s. 61.

26 Burdur Valiliği 1955, 97.

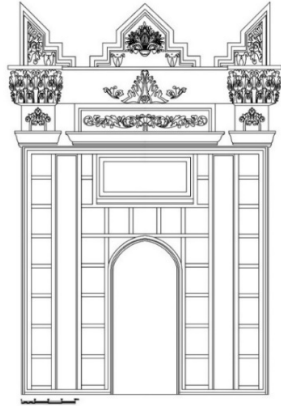
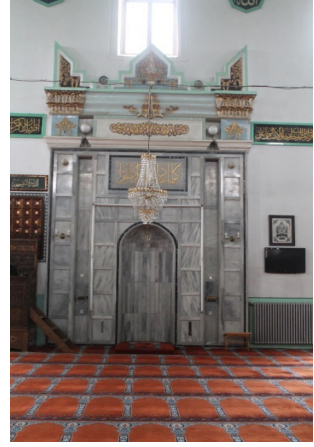
27 Beyaz 2020, 126.

7. Ulu Camii Mihrabı

Pazar Mahallesi Ulu Cami Caddesi'nde yer alan caminin Arapça inşa kitabesine göre yapı, Hamidoğlu Feleküddin Dündar Bey tarafından H. 700/M. 1300-1301 yılında inşa ettirilmiştir²⁸. Bir çok kez onarım gören yapı, 1914 depreminde zarar gördükten sonra 1920 yılında yeniden inşa edilmiştir²⁹. Kare plânlı, Burdur'a özgü taşla inşa edilen caminin kuzeyinde üç bölümlü son cemaat yeri bulunmaktadır. Caminin harim mekânına doğu, batı ve kuzeydeki kapılardan ulaşılmaktadır³⁰.

Harim güney duvarı aksındaki düşey dikdörtgen formlu mihrap, 7.25 x 4.63 m ebatlarındadır. Niş ise 1.12 m genişliğinde olup yarım daire plâna sahiptir (Fot. 8/Çiz. 7). Mihrap, dendan tacıyla sonlandırılmıştır. Dendan tacının yüzeyinde vazodan çıkan yaprakların, üzüm salkımlarının ve stilize edilmiş bitkisel motiflerin yer almaktadır. Mihrap çerçevesi iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümün alt kısmında dikdörtgen pano yüzeyinde simetrik olarak yapılmış kıvrım dallar mevcuttur. Yan yüzeylerde ise çiçek motifleri ile stilize edilmiş bitkisel motifler bulunmaktadır. Üst kısım içbükey dışbükey hatlardan oluşmuş ve merkezinde iri akantus yaprağına yer verilmiştir. Yan yüzeylerde akantus yapraklarından oluşturulmuş sütun başlığı formu vardır. İkinci bölüm ise 4.85 m yüksekliğindedir. Mihrabın en dışında yer alan kuşaklar boyuna dikdörtgen sekiz panoya ayrılmıştır. Üst kısımdaki panonun yüzeyinde "Allah ve Muhammed" yazılı kabaralar yer almaktadır. Daha sonraki kısım 0.21 m içeriye girmiştir. Mihrabın alınlık yüzeyinde Al-i İmran Suresi'nin 37. ayeti yazılıdır.

Mermer malzemeli mihrabın ikinci bölümünde yer alan süslemeler kalıplama ve aplike tekniğinde işlenmiştir.

Fot. 8, Çiz. 7: Ulu Camii Mihrabı ve Cephe Çizimi

28 Depremde zarar gören kitabe günümüzde Burdur Müzesi'nde sergilenmektedir. Burdur Belediye Başkanlığı 2009, 178. Kitabede; 1."Bismillâhirrahmanirrahim. Ve inne'l-mesâcide'lillâhi felâ ted'u me'Allâhi ahaden ve ennehu lemmâ kâne abdullahi yed'ühû kâdu yekûnüne'aleyhi libedâ." 2. "Ammara hâzihi'l-imareti's-şerifeti fi eyyami devlet-ı melikü'l-ümera ve'l-ekâbiri bi belede Feleküddin Dündar İbn İlyas İbn el-Hamid el-bennâhu fi's-şuhûr sene Seb'a mie." yazılıdır. Bk. Beyaz 2020, 91.

29 Burdur Belediye Başkanlığı 2009, 178.

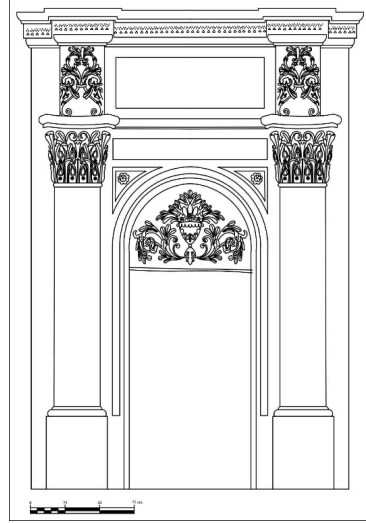
30 Beyaz 2020, 94.

8. Hecin Dede Camii Mihrabı

Akın Mahallesi Dokumacılar Caddesi Değirmenler Sokak'ta yer alan caminin ilk inşa tarihi ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır³¹. Eser, depremden sonra 1920 yılında onarılmıştır³². Kareye yakın dikdörtgen plânlı caminin kuzeybatı köşesinde çatıdan yükselen köşk minaresi vardır. Caminin kuzeyindeki çift kanatlı kapı açıklığından harim mekânına ulaşılmaktadır³³.

Harim güney duvarı aksındaki mihrap, 3.42 x 2.30 m. ölçülerinde düşey dikdörtgen formudur (Fot. 9/Çiz. 8). Niş, 2.18 x 0.88 m. ebatlarında olup, yarım daire plânlıdır. Mihrap çerçevesi iki bölüme ayrılmıştır. İlk bölümü yatay dikdörtgen pano yüzeyinde yazıya yer verilmiştir³⁴. Yan kısımlarda siyah zemin üzerinde sarı renkli simetrik olarak yapılmış uçları volütle sonlanan kıvrım dallar ve stilize edilmiş bitkisel bezemeler vardır. Üst kısımda baskı tekniğiyle sanki mukarnas dizisi varmış gibi bir süslemeye yer verilmiştir. İlk bölüm ise pilastrlarla sınırlandırılmıştır. Alınlık yüzeyinde dikdörtgen pano yer almaktadır. Üçgen formundaki köşeliklerin yüzeyinde çiçek motifleri mevcuttur. Niş silmeyle çevrelenmiş olup, kavsara yüzeyinde simetrik olarak yapılmış bitkisel motifler bulunmaktadır.

Alçı malzemeli mihrabın kavsara yüzeyindeki bezemeler ise kalıplama ve applike tekniğinde yapılmıştır.

Fot. 9, Çiz. 8: Hecin Dede Camii Mihrabı ve Cephe Çizimi

31 Burdur Valiliği 1955, s. 97.

32 Bozcu 2013, 29. Ancak yapının 1930 yılında yeniden inşa edildiğine dair bir bilgi mevcuttur. Bk., Anonim 1993, 61.

33 Beyaz 2020, 149.

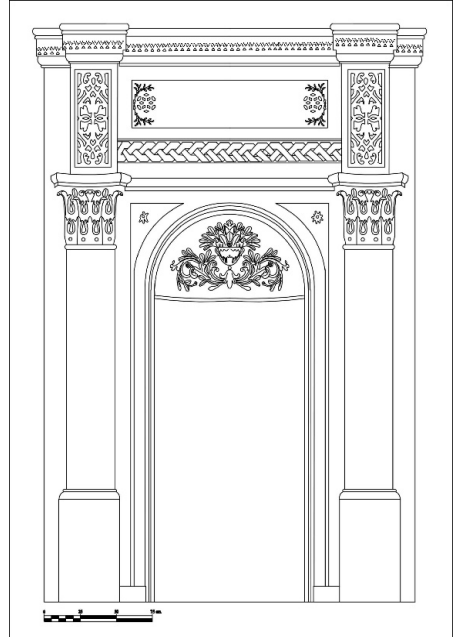
34 Pano, üzerinde ayetlerin yazılı olduğu bir çerçeveye kapatılmıştır.

9. Necatibey Camii Mihrabı

Eser, Necatibey Mahallesi Necatibey Caddesi'nde yer almaktadır. Necatibey Cami'nin inşa kitabesi bulunmamasıyla beraber 1914 Burdur depreminden sonra 1922 yılında arazinin eğimine göre dikdörtgen plânlı olarak yeniden inşa edilmiştir³⁵.

Mihrap, güney duvarı aksında olup 3.90 x 2.57 m ebatlarında dikdörtgen formudur (Fot. 10/Çiz. 9). Niş, 2.63 x 1.04 m ölçülerinde, yarım daire plânlıdır. Mihrap çerçevesi pilastrlarla sınırlandırılmıştır. Pilastrların başlıkları akantus yapraklarından oluşturulmuştur. Alınlık yüzeyinde dikdörtgen pano yüzeyinde Al-i İmran Suresi'nin 37. ayeti ile köşelerde eşkenar dörtgenlerden oluşan altıgen ve simetrik olarak yapılmış kıvrım dallar bulunmaktadır. Panonun alt kısmında siyah zemin üzerine beyaz renkli zencerek motifine yer verilmiştir. Yan kısımlarda ise mavi zemin üzerine beyaz renklerle stilize edilmiş simetrik bitkisel bezemeler mevcuttur. Köşeliklerin yüzeyinde çiçek motifleri bulunmaktadır. Niş silmeyle çevrelenmiştir. Kavsara yüzeyinde simetrik vazodan çıkan yapraklar, kıvrım dallar ve çiçek motifleri nakşedilmiştir.

Mihrap alçı malzemeli olup, kavsara yüzeyindeki süslemeler kalıplama ile applike tekniğinde, alınlık yüzeyindeki bezemeler ise baskı tekniği ve boyayla işlenmiştir.

Fot. 10, Çiz. 9: Necatibey Camii Mihrabı ve Cephe Çizimi

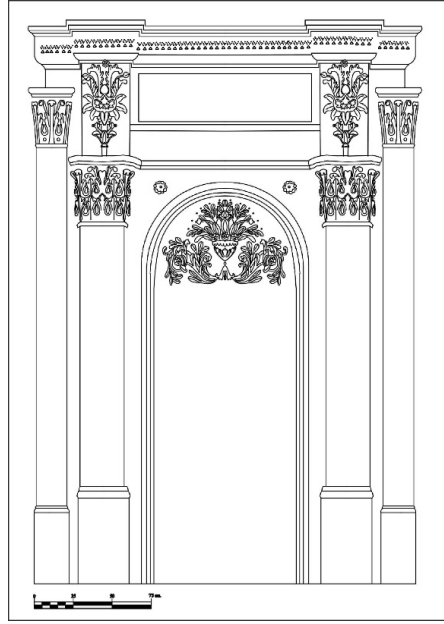
35 Burdur Valiliği 1955, 97; Beyaz 2020, 164.

10. Eski-Yeni Camii Mihrabı

Üçdibek Mahallesi Turan Caddesi Boyacı Sokak'ta bulunan eserin kesin inşa tarihi ile ilgili herhangi bir bilgi mevcut değildir. Ancak yapının Mehmed Kethüda tarafından yapıldığı bilinmektedir³⁶. Eser, depremde gördüğü zarardan sonra 1925-1926 yıllarında yeniden inşa edilmiştir³⁷. Çevre duvarı içerisinde yer alan yapı, dikdörtgen plânlıdır³⁸.

Mihrap, harim güney duvarı aksında dikdörtgen formlu olup 3.50 x 2.45 m ebatlarındadır (Fot. 11/Çiz. 10). Niş 0.91 m genişliğinde yarım daire plâna sahiptir. Mihrap çerçevesi iki sıra pilastrla sınırlandırılmış olup iki bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde Al-i İmran Suresi'nin 37. ayeti ile simetrik stilize edilmiş bitkisel motifler ve beyaz renkli çiçek motifleri yer almaktadır. Köşelik yekpare uzanıp, yüzeyinde çiçek motifleri mevcuttur. Niş silmeyle çevrelenmiş olup kavsara yüzeyinde simetrik bitkisel bezemelere yer verilmiştir.

Alçı malzemeli mihrapta kavsara ve alınlık yüzeyindeki süslemeler kalıplama ve applike tekniğinde yapılmıştır.

Fot. 11, Çiz. 10: Eski-Yeni Camii Mihrabı ve Cephe Çizimi

36 Yapının kuzeyindeki üçgen alınlığın alt kısmındaki pano yüzeyinde 1880 tarihi yazılıdır. Bu tarihin ilk inşa tarihi mi yoksa onarım tarihi mi olduğu hakkında herhangi bir bilgi mevcut değildir.

37 Burdur Valiliği 1955, 100; Bozcu 2013, 22.

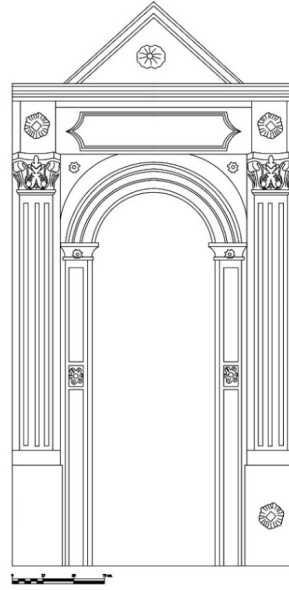
38 Beyaz 2020, 177.

11. Mustafa Hoca Camii Mihrabı

Cami, Akın Mahallesi Kabacalı Sokak'ta bulunmaktadır. Eserin ilk inşa tarihi ile ilgili herhangi bir bilgi mevcut değildir³⁹. Yapı, 1914 yılındaki depremde zarar gördükten sonra 1935 yılında yeniden inşa edilmiştir⁴⁰. Dikdörtgen plânlı yapının harim mekânına kuzeydeki kapı açıklığından ulaşılmaktadır⁴¹.

Harim mekânının güney duvarındaki mihrap, düşey dikdörtgen formlu olup 4.60 x 1.30 m. ebatlarındadır. Niş, yarım daire plânlı olup 0.98 m genişliğindedir. Mihrap, yüzeyinde çiçek motifi bulunan üçgen tepelikle sonlandırılmıştır (Fot. 12/Çiz. 11). Mihrap çerçevesi, pilastrla sınırlandırılmıştır. Doğudaki pilastr kaidesinde çiçek motifi vardır. Alınlık yüzeyinde içbükey form oluşturan dikdörtgen pano yüzeyinde Al-i İmran Suresi'nin 37. Ayeti ile yan kısımlarda çiçek motifleri mevcuttur. Üçgen köşeliklerin yüzeyinde çiçek motifine yer verilmiştir. Kemer kilit noktasında, sütunce başlığında ve gövdesinde yer alan dikdörtgen panoların yüzeyinde çiçek motifleri bulunmaktadır.

Alçı malzemeli mihrabın tepelik, alınlık, köşelik ve kavsara kemeri yüzeyindeki bezemeleri kalıplama ve aplike tekniğinde işlenmiştir.

Fot. 12, Çiz. 11: Mustafa Hoca Camii Mihrabı ve Cephe Çizimi

39 Yapı ile ilgili emin olmamakla beraber H. 1275/M. 1857-1858 yılları arasında bir mutasarrıfın atandığı bilinmektedir. Bu bilgi dahilinde caminin 1857-1858 yıllarından inşa edildiği düşünülmektedir. Bilgi için bk., Akdemir 2007, 99.

40 Bozcu 2013, 35.

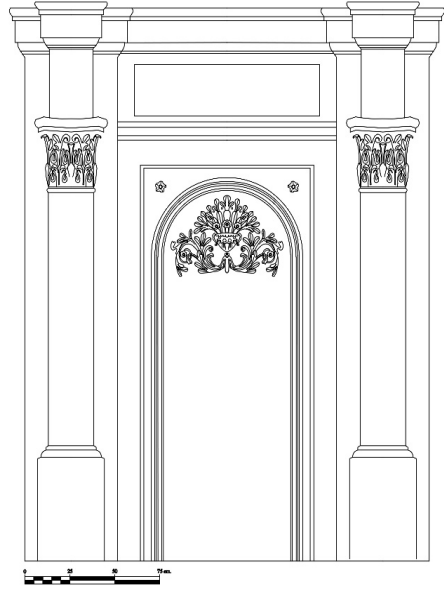
41 Beyaz 2020, 200.

12. Recep Camii Mihrabı

Yapı, Mehmet Akif Caddesi Recep Cami Sokak'ta bulunmaktadır. Kitabesi bulunmayan eser, 1914 yılındaki depremde su basman seviyesine kadar yıkılıp yeniden inşa edilmiştir⁴². Cami, dikdörtgen plânlı olup, harim mekânına kuzeydeki kapı açıklığından ulaşılmaktadır⁴³.

Mihrap, harim güney duvarı aksında olup 2.90 x 2.25 m ölçülerinde düşey dikdörtgen formudur (Fot. 13/Çiz. 12). Yarım daire plânlı niş, 1.95 x 0.70 m ebatlarındadır. Mihrap, doğu ve batıda pilastrla sınırlanmıştır. Pilastr başlıkları akantus yapraklarından meydana gelmiştir. Mihrabın alınlık yüzeyinde Al-i İmran Suresi'nin 37. ayeti yazılıdır. Yekpare köşeliklerde beş yapraklı çiçek motifleri bulunmaktadır. Kavsara yüzeyinde simetrik olarak yapılmış bitkisel motifler mevcuttur.

Alçı malzemeli mihrabın kavsara ve köşelik yüzeyindeki süslemeleri kalıplama ve applike tekniğinde yapılmıştır.

Fot. 13, Çiz. 12: Recep Camii Mihrabı ve Cephe Çizimi

42 Burdur Valiliği 1955, 100; Bozcu 2013, 39.

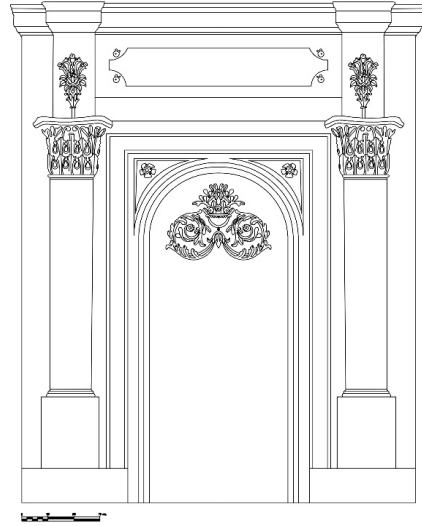
43 Beyaz 2020, 227.

13. Taşdemir Camii Mihrabı

Eser, Yenice Mahallesi Taş Sokak'ta yer almaktadır. İnşa kitabesi bulunmayan yapı, 1914 depreminden sonraki yıllarda yeniden yapılmıştır⁴⁴. Çevre duvarı içerisinde yer alan boyuna dikdörtgen plânlı caminin harim mekânına kuzey cephedeki kapı açıklığından ulaşılmaktadır⁴⁵.

İbadet mekânının güney duvarı aksındaki mihrap, 4.95 x 3.80 m ebatlarında düşey dikdörtgen formudur. Niş, 1.20 m genişliğinde yarım daire plânlıdır. Mihrap, doğu ve batıda pilastrla sınırlandırılmıştır (Fot. 14/Çiz. 13). Alınlık yüzeyinde köşeleri içbükey yapan dikdörtgen pano yer almaktadır. Panonun içbükey yapan köşelerinde ise iki-üç yapraklı çiçek motifleri vardır. Yan kısımlarda ise simetrik olarak yapılmış, stilize edilmiş bitkisel motifler ve yaprakları beyaz taç kısmı kırmızı renkli çiçek motifleri mevcuttur. Üçgen köşeliklerin ve kavsaranın yüzeyinde kıvrım dallar, yaprak ve çiçek motifleri bulunmaktadır.

Mihrap alçı malzemeli olup, kavsara, köşelik ve alınlıkta yer alan süslemeler kalıplama ve applike tekniğinde işlenmiştir.

Fot. 14, Çiz. 13: Taşdemir Camii Mihrabı ve Cephe Çizimi

44 Burdur Valiliği 1955, 99.

45 Beyaz 2020, 213.

Karşılaştırma ve Değerlendirme

Burdur'da 2019 yılında yapılan alan çalışmaları neticesinde on üç cami mihrabı tespit edilmiştir. Ölçüleri alınan, fotoğraflanan ve çizim işlemleri tamamlanan mihraplar kronolojik kronolojik bir şekilde yukarıdan aşağıya doğru tanıtılmıştır.

Mihraplar 19. ve 20. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmektedir. Ele alınan mihraplar harim mekânının güney duvarı aksında düşey dikdörtgen formlu olup ileriye (kuzeye) doğru taşıntı yapmaktadır. İncelenen mihraplar iki kademededen meydana gelmektedir. İlk kademe mihraplar on bir mihrapta doğu ve batıda akantus başlıklı pilastrla sınırlandırılmıştır. Mihraplardan Saden Camii mihrabı (1861-1862) mukarnas kavsaralı olup yedi kenarlı plâna sahiptir. Mihrap hem bu yönüyle hem de bordürle çevrelenmesi bakımından Burdur-Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Cami mihrabıyla benzerlik göstermektedir⁴⁶. Diğer on iki mihrap nişi ise yarım daire plâna sahip olup kavsara yüzeylerinde bitkisel süslemelere yer verilmiştir. Alınlık bölümü ise Selimoğlu Camii (1916-1917), Ulu Camii (1920), Hecin Dede Camii (1920) ve Mustafa Hoca Camii (1935) mihraplarında karşımıza çıkmakla beraber yüzeylerinde yazı, bitkisel ve geometrik motifler mevcuttur. Saden Camii mihrabı ve Selimoğlu Camii mihrabı ters "U" şeklinde bordürle çevrelenmiştir. İkinci kademe ise yüzeyinde yazı ve bitkisel motifler bulunan iki birimden oluşmaktadır. İncelenen mihraplardan Hacı Mahmut Camii mihrabı (1917), Hacı Abdullah Camii mihrabı (1919) ve Mustafa Hoca Camii mihrabı üçgen tepelikle, Ulu Camii mihrabı ise dendan tacıyla nihayetlendirilmiştir. Form bakımından mihrapların üçgen alınlıkla sonlandırılması Osmanlı geç dönemde karşımıza çıkan Neo-klasik etkilerin yansması şeklindedir. Üçgen tepelik Burdur'da Çeltikçi Hamidiye (Mehmet) Camii mihrabı, Göhlisar Hacı Musa Camii mihrabı ve Kemer Elmacık Köyü Camii mihrabında karşımıza çıkmaktadır⁴⁷.

Ele alınan mihraplarda geometrik ve bitkisel bezemeler tepelik/taç, pilastr, alınlık, köşelik, sütun ve kavsara yüzeylerinde yer almaktadır. Altı ve sekiz kollu yıldız ile içbükey dışbükey kavislerden oluşan rozet şeklinde karşımıza çıkan geometrik süslemeler Saden Camii, Hacı Mahmut Camii ve Hacı Abdullah Camii mihraplarının köşeliklerinde mevcuttur (Fot. 15).

Saden Camii mihrabı hariç diğer mihraplarda vazodan çıkan yaprak, kıvrım dallar, çiçek motifleri, üzüm salkımları, iri akantus yaprakları ve stilize edilmiş bitkisel bezemelere yer verilmiştir (Fot. 16). Mihraplarda özellikle bezeme üslubu açısından rastladığımız kıvrım dallar, stilize edilmiş bitkisel motifler, akantus yapraklarının varlığı dikkate alındığında XVIII. yüzyıl ile beraber Osmanlı Sanatına etki eden Barok anlayışın taşrada yansması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. İncelenen mihraplar bezeme anlayışı bakımından ise Burdur-Kemer Elmacık Köyü Cami mihrabıyla benzerlik göstermektedir⁴⁸.

46 Atasoy 2022, 1757.

47 Atasoy 2013, 46-52; Atasoy 2022, 1765.

48 Atasoy 2022, 1757.

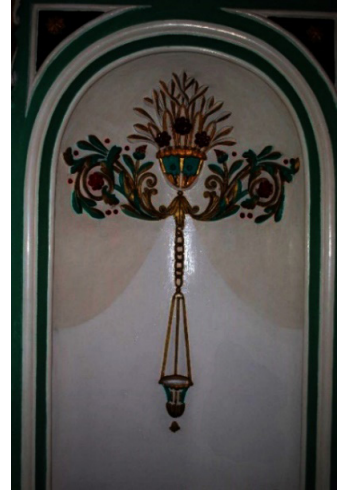
Fot. 15: Mihraplardaki Geometrik Bezemeler

Fot. 16: Mihraplardaki Bitkisel Bezemeler

Geometrik ve bitkisel bezemelerin dışında Hacı Abdullah Camii mihrabında kandil ile perde motifi vardır (Fot. 17). Kandil motifi Kur'an-ı Kerim'de Nur Suresi'nin 35. ayetine dayandırılmakla beraber Allah'ın nuru, ışığı anlamına gelmektedir⁴⁹. Motif, genellikle mihrap, halı, seccade, mezar taşlarında görülmektedir⁵⁰.

Perde motifi ise dünyevi ve uhrevi mekân arasında geçişi sağlayan bir süsleme olarak karşımıza çıkmaktadır. Genellikle perde motifine duvar resimlerinde, duvar resimlerinin çerçevelerini oluşturan kartuşlarda, mihraplarda, minberlerde, kapılarda rastlanılmaktadır. Perde motifıyla, 19. yüzyıldan itibaren Barok, Rokoko, Ampir üsluplarıyla ele alınan ve genellikle Ege Bölgesi'nde rastlanılmaktadır. Hem perde hem de kandil motifi, Sivas Hoca İmam Camii (14.yüzyıl ikinci çeyreği)⁵¹ İzmir Kemeraltı Camii (1671)⁵², Burdur-Çavdır Eski Dengere Camii (17.-18. yüzyıl)⁵³, Konya Çavundur Ca-

Fot. 17: Hacı Abdullah Camii Mihrabındaki Perde Kandil Motifi

49 Yelen 2017, 471.

50 Etikan 2007, 548-549; Uğurlu 2017, 736.

51 Yazar-Atıcı 2022, 526.

52 Kuyulu 2002, 1189.

53 Atasoy 2013, 19.

mii (1764)⁵⁴, İzmir Ödemiş Bademli Kızılıczade Mehmet Efendi Camii (1811)⁵⁵, Denizli-Kale-i Tavas Cevher Paşa Camii (1819-1820) ⁵⁶, Kütahya Tavşanlı Kurşun Camii (1871)⁵⁷, Denizli-Güney Belenardıç Köyü Camii (1884) ⁵⁸, Konya Doğanhisar Başköy Camii (19.yüzyıl)⁵⁹, Denizli Çameli Güzelyurt Tahtalı Köyü Camii (19. Yüzyıl)⁶⁰, Burdur-Çeltikçi Hamidiye (Mehmet) Camii (19.-20. yüzyıl)⁶¹, Isparta-Senirkent Hıdır Çelebi Camii (1900-1901)⁶², Denizli Dediği Tekkesi'nde⁶³, Isparta-Uluborlu Alaaddin Camii (1927)⁶⁴ mihraplarında rastlanılmaktadır.

İncelenen mihraplarda yazı; taç, bordür ve alınlık yüzeylerinde bulunmaktadır. Saden Camii ile Selimoğlu Camii mihraplarındaki ters “U” şeklindeki bordür yüzeylerinde Ayet-el Kürsi, Gazi Camii ve Hacı Abdullah Camii mihraplarının tepeliğinde “Maşallah”, diğer mihrapların ise ikinci kademelerinde ve alınlık yüzeylerinde Al-i İmran Suresi'nin 37.- 39. ayetlerine yer verilmiştir. Mihraplarda celi sülüs yazı hattıyla nakşedilen ayetler, Kur'an-ı Kerim'de içerisinde “mihrap” kelimesinin geçmesi sebebiyle kelime anlamından bağımsız olarak tercih edilmiştir.

Malzeme olarak Saden Camii mihrabı taş, Ulu Camii mihrabı mermer, diğer on bir mihrap ise alçı malzemededen yapılmıştır. Ele alınan mihraplardaki bezemeler kabartma ve kalıplama tekniğinde işlenmiştir. Özellikle de nişlerin yüzeyindeki süslemeler kalıplama yapıldıktan sonra yüzeylere applike edilmiştir.

Alan ve literatür taramaları esnasında mihraplarda herhangi bir usta ismiyle karşılaşmamaktadır. Ancak mihraplardaki süslemeler dikkate alındığında başkentteki bezeme anlayışını bilen ve bunun Burdur'a kadar yayılmasında etkin olan gezici ustalar tarafından yapıldığı düşünülmektedir. Burdur ilçelerindeki Kemer Elmacık Köyü Camii, Çavdır Dengere Köyü Eski Camii ve Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii mihraplarının da incelenen on üç mihrapla benzerlik göstermesi bu eserlerinde gezici ustalar tarafından yapıldığını destekler niteliktedir.

Mihrapları form, plân ve bezeme anlayışı açısından değerlendirdiğimizde 19. ve 20. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmekte ve inşa edildikleri dönemin özelliklerini yansıtmaktadır.

54 Uslu Bülbül-Çevrimli 2021, 859-862.

55 Kuyulu 1994, 150.

56 Çakmak- Demiralp-Kuyulu Ersoy 2012, 30.

57 Çöl 2002, 49-66.

58 Çakmak 1991, 88-94.

59 Uslu Bülbül-Çevrimli 2021, 856-858.

60 Aktuğ 2021, 79-103.

61 Atasoy 2013, 28.

62 Çok 2010, 94-95.

63 Beyazıt – Beyazıt 2014, 152.

64 Çok 2010, 84-87.

Sonuç

İncelenen on üç cami mihrabı, 19. ve 20. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmekle beraber form ve süsleme açısından birbirini tekrar eder niteliktedir. Ele alınan en erken tarihli mihrap, Saden Cami mihrabı (1861-1862) iken en geç tarihli ise Recep Camii mihrabı (20. yüzyılın ilk yarısı) ve Taşdemir Camii mihrabı (20. yüzyılın ilk yarısı) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mihrapların form, süsleme, yazı, malzeme ve teknik bakımından ilk olarak kendi içerisinde benzerlik ve farklılıkları ortaya konulmuş, ardından benzer örneklerle karşılaştırılarak hem şehir hem bölge hem de Türk mimarisine katkıları üzerinde durulmuştur.

Ele alınan mihraplar harim mekânının güney duvarı aksında düşey dikdörtgen formlu olarak karşımıza çıkmaktadır. Form olarak Saden Camii mihrap nişi yedi köşeli ve mukarnas kavsaralı iken diğer mihraplar yarım daire formlu ve yuvarlak kemerli kavsaraya sahiptir. Mihraplar akantus başlıklı pilastrlarla sınırlandırılmıştır. İncelenen Gazi Camii, Hacı Mahmud Camii, Hacı Abdullah Camii ve Mustafa Hoca Camii mihraplarının form bakımından üçgen tepelikle sonlandırılması ise Neo-klasik anlayışın etkilerini yansıtmaktadır.

Bezeme anlayışı açısından ise mihrapların yüzeylerinde bulunan “S-C” kıvrım dallar, iri akantus yaprakları, stilize edilmiş bitkisel bezemeler ile perde motifi Barok üslubun taşradaki yansıması şeklindedir. Bu bağlamda başkentte sıklıkla rastladığımız batılılaşma dönemi etkilerinin gezici ustalar tarafından Burdur’a kadar yayıldığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla incelenen mihraplar form ve bezeme anlayışı açısından Osmanlı geç dönem etkilerini yansıtmaktadır.

Yazılarda ise Burdur mihraplarında özellikle rastladığımız bir ayet-i kerime yer almamakla beraber mevcut ayetlerin Anadolu’daki birçok mihrapta da kullanıldığı ve bu noktada diğer mihraplarla da örtüştüğü görülmektedir.

Mihraplarda, malzeme ve teknik özellikleri bakımından Osmanlı geç dönemde karşımıza çıkan etkilerin Cumhuriyetin ilk yıllarında da devam ettiği anlaşılmaktadır. Bunların yanı sıra savaşın eşiğinde olan ve depremle beraber zarar gören camilerin zaman içerisinde onarımlarının ileri gelenler ile halk tarafından yapılması yaraları sarmak bağlamında önemlidir.

Sonuç olarak İslâm sanatı içerisindeki gelişimi uzun bir döneme yayılan mihrap, her dönemin sanat ve üslup anlayışını yansıtacak şekilde zaman içerisinde değişip gelişerek, dini mimarinin en önemli elemanı haline gelmiştir. Burdur il merkezinde ele alınan on üç mihrap bu değişim ve gelişimi gösteren örnekler arasında yer almaktadır.

KAYNAKÇA / BIBLIOGRAPHY

- Akdemir, 2007 Akdemir M. S. (2007), Osmanlı Arşiv Belgeleri Işığında XIX. Yüzyıl Burdur Vakıf Hizmetleri, I. Burdur Sempozyumu, C. 1, Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, 91-118.
- Aktuğ, 2021 Aktuğ E. C. (2021), Kalemîşi Süslemeli Cami Geleneğinin Devamı: Güzelyurt Tahtalı Camii (Denizli-Çameli), Sanat Tarihi Dergisi, 30/1, 79-103.
- Anonim, 1993 Anonim (1993), İlimiz Burdur, Özgül Yayınları.
- Arseven, 1966 Arseven C. E. (1966), Mihrap, Sanat Ansiklopedisi, C. 3, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1347.
- Aslanapa, 1989 Aslanapa O. (1989), Türk Sanatı, Remzi Kitabevi.
- Atasoy, 2013 Atasoy S. (2013), Burdur'un İlçelerindeki Türk Dönemindeki Eserleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Atasoy, 2022 Atasoy S. (2022), Burdur Kemer'deki Ahşap Direkli Ve Süslemeli İki Cami, İdil Sanat ve Dil Dergisi, 11/100, 1755-1772.
- Bakırer, 2000 Bakırer Ö. (2000), On Üçüncü ve On Dördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mihrapları, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Beyaz, 2020 Beyaz D. (2020), Burdur Merkezde Yer Alan Camiler, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Beyazıt – Beyazıt, 2014 Beyazıt M. - Beyazıt Y. (2014), Denizli Deddiği Tekkesi, Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Bozcu, 2013 Bozcu M. M. (2013), Burdur İlinde Türk Mimarisi: Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Eserleri, Burdur Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları.
- Bozkurt, 2008 Bozkurt T. (2008), Erken Dönem Osmanlı Selâtin Cami Mihrapları, İstem 11, 203-248.
- Burdur Belediye Başkanlığı, 2009 Burdur Belediye Başkanlığı (2009), Geçmişten Günümüze Burdur Kültür Envanteri, Burdur.
- Burdur Valiliği, 1955 Burdur Valiliği (1955), Burdur İl Yıllığı, Burdur.
- Burdur Valiliği, 2007 Burdur Valiliği (2007), Burdur Merkez Kültür Envanteri, Burdur.
- Çakmak, 1991 Çakmak Ş. (1991), Denizli İli'ndeki Türk Anıtları (Camiler), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Çakmak-Demiralp-Kuyucu Ersoy, 2012 Çakmak Ş.- Demiralp Y.- Ersoy İ.K. (2012), Kale-i Tavas (Tabae) Cami ve Mescidleri, Kaledavaz Sempozyum Bildirileri, 28-38, Kale: Kale Belediye Başkanlığı.

- Çok, 2010 Çok B. (2010), Isparta ve İlçeleri Cami Süslemeleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Çöl, 2002 Çöl N. (2002), Kütahya İli Tavşanlı İlçesinde Kurşunlu Camiinin Duvar Resimlerinin Geleneksel Türk Duvar
- Resim Sanatı Çerçevesinde Değerlendirmesi: Osmanlı Sanatı Çerçevesinde Duvar Resmi, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Anadolu Sanat Dergisi 12, 49-66.
- Diez-Aslanapa, 1960 Diez E. - Aslanapa O. (1960), Mihrap, İslam Ansiklopedisi, C. 8, 294-304.
- Erzincan, 2005 Erzincan T. (2005), Mihrap, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 30, Ankara İslam Araştırmaları Merkezi, 30-37.
- Etikan, 2007 Etikan S. (2007), Seccade Halılarda Kullanılan Bazı Motifler ve Bu Motiflerin İslam Sanatında Yeri, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, 545-564.
- Kuyulu, 1994 Kuyulu İ. (1994), Bademli Kızılcızade Mehmet Ağa Camii (Ödemiş/ İzmir), Vakıflar Dergisi 24, 147-158.
- Kuyulu, 2002 Kuyulu İ. (2002), İzmir'de Osmanlı Dönemi Yapıları, XIII. Türk Tarih Kongresi (4-8 Ekim 1999) Kongreye Sunulan Bildiriler, C. 3, 1187-1204.
- Ödekan, 1997 Ödekan A. (1997), Mihrap, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, C. 2, İstanbul: Yapı Kredi Yayınlar, 1244.
- Ödekan, 1988 Ödekan A. (1988), Mukarnas Bezeme, Mimarbaşı Koca Sinan, Yaşadığı Çağ ve Eserleri, C.1, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 475-478.
- Uğurlu, 2017 Uğurlu S. S. (2017), Çanakkale Halılarında Kandil Motifi, VIII. Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi Ve Folkloru Kongresi/Sanat Etkinlikleri, 735-739.
- Uslu Bülbül-Çevrimli, 2021 Uslu Bülbül Z.-Çevrimli N. (2021), Konya Camilerindeki Ahşap Mihraplardan Örnekler, Sanat Tarihi Dergisi (30/2), 845-883.
- Ürer, 2018 Ürer H. (2018), Türk-İslam Arkeolojisi ve Terminolojisi, İstanbul: Antik Smyrna Kazısı Yayın Çalışmaları-12.
- Yazar-Atıcı, 2022 Yazar T.-Atıcı A. (2022), Sivas Hoca İmam Camisi, Sanat Tarihi Dergisi 31/1, 507-541.
- Yelen, 2017 Yelen R. (2017), İslam Sanatında Süsleme Sembolizmi Üzerine Yeni Yorumlar, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2, 470-492.

Hakem Değerlendirmesi: Çift “kör” hakem incelemesi.
Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek aldığını beyan etmemiştir.

Peer-review: Double-blind peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi | *Ege University, Faculty of Letters*
Sanat Tarihi Dergisi | ***Journal of Art History***
ISSN 1300-5707 | e-ISSN 2636-8064
Cilt: 32, Sayı: 1, Nisan 2023 | *Volume: 32, Issue: 1, April 2023*

Sahibi (Owner): Ege Üniv. Edebiyat Fak. adına Dekan (On behalf of Ege Univ. Faculty of Letters, Dean): Prof. Dr. Yusuf AYÖNÜ ♦ Editörler (Editors): Dr. Ender ÖZBAY, Prof. Dr. İnci KUYULU ERSOY ♦ Yayın Kurulu (Editorial Board): Prof. Dr. Semra DAŞCI, Doç. Dr. Lale DOĞER, Doç. Dr. Sevinç GÖK İPEKÇİOĞLU ♦ İngilizce Editörü (English Language Editor): Dr. Öğr. Üyesi Elvan KARAMAN MEZ ♦ Yazı İşleri Müdürü (Managing Director): Doç. Dr. Hasan UÇAR ♦ Sekreteryaya - Grafik Tasarım/Mizampaj - Teknik İşler - Strateji - Süreç Yönetimi (Secretariat - Graphic Design/page layout - Technical works - Strategy - process management): Ender ÖZBAY

İnternet Sayfası (Açık Erişim) | Internet Page (Open Access)

DergiPark
AKADEMİK
<https://dergipark.org.tr/std>

Sanat Tarihi Dergisi hakemli, bilimsel bir dergidir; Nisan ve Ekim aylarında olmak üzere yılda iki kez yayınlanır.

Journal of Art History is a peer-reviewed, scholarly, periodical journal published biannually, in April and October.

